

Голові спеціалізованої вченої
ради PhD 8748
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
доктору політичних наук, професору,
завідувачу кафедри політології та
державного управління
Анатолію КРУГЛАШОВУ

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата політичних наук, доцента, доцента кафедри політології Одеського національного університету імені І. І. Мечникова **Милосердної Ірини Михайлівни** на кваліфікаційну наукову працю **Опінко Станіслава Олександровича «Безпекові загрози електоральної та референдної легітимності влади в прикордонні України»**, подану до захисту до спеціалізованої вченої ради PhD 8748 Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія (галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»)

Актуальність теми дослідження.

Вибори є центральним елементом політичної системи в усіх без виключення демократичних країнах, саме через участь у виборах у громадян з'являється дієвий механізм формування основних владних інститутів та впливати на політичний процес, а також вони відіграють визначну суспільно-політичну та символічну роль, вони є безумовним інструментом політичної соціалізації громадян. Проведення виборів є запорукою розвитку вітчизняної демократичної системи, становлення та визнання України у світі як демократичної держави, проте попри всі позитивні зміни вітчизняне інституційно-нормативне забезпечення виборів є досі недосконалим, що, зокрема, позначається на легітимності виборів. Актуальність дисертації для політичної науки полягає в тому, що події ХХІ століття, в тому числі «гібридні війни» демонструють, що навіть держави з усталеними демократичними виборчими традиціями стають жертвами зовнішнього втручання та гібридних атак, метою яких є викривлення або підміна результатів виборів/референдуму. А тому, враховуючи недосконалу природу виборів, зовнішні ризики та загрози,

недоліки інституційно-нормативного забезпечення виборів/референдумів, а також традиційні для України політичні турбуленції, стає доцільним вивчення безпекових загроз виборчих і референдних процесів у Прикордонні України. При цьому, вибір теми дисертації також зумовлений необхідністю проведення комплексного аналізу легітимації влади в Прикордонні України, визначенні та аналізі безпекових загроз у сфері електоральної та референдної легітимації влади в прикордонних областях України та формуванні рекомендацій протидії таким загрозам в умовах зовнішньої агресії проти України та процесів європейської інтеграції й активізації транскордонної і діаспоральної політики сусідніх держав.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Представлена дисертація характеризується грамотним, послідовним і системним викладом матеріалу. Чітко просліджуються авторська позиція та логічна завершеність роботи. Обґрунтованість представлених автором наукових положень базується на фундаментальних положеннях політичної теорії, аналізі нормативно-правової бази, статистичних даних, вітчизняних та зарубіжних наукових публікацій щодо безпекових загроз електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України. Об'єктивність проведеного дослідження підтверджується залученням достатнього масиву емпіричної інформації.

Результати наукового дослідження С. О. Опінко підтверджується їх апробацією на науково-практичних конференціях. Також про достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій свідчать публікації дисертанта.

Дисертаційне дослідження виконане в межах двох кафедральних тем: «Політичні процеси та публічне управління в умовах сучасних викликів і загроз» (номер державної реєстрації 0119U103774) та «Забезпечення стійкості політичної системи управлінської діяльності в умовах російсько-української

війни та глобальної нестабільності» (номер державної реєстрації 0124U004630) що розробляється кафедрою політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Новизна наукових результатів дисертаційної роботи.

Внесок здобувача полягає у встановленні зв'язку між процесами електоральної/референдної легітимації влади та національною безпекою, доведено, що процеси легітимації влади є об'єктом захисту національної безпеки України. Новаторською є запропонована система критеріїв дослідження електорально/референдної легітимації влади в Прикордонні України національними меншинами, через забезпечення/наявність/відсутність у них: 1) культурно-освітніх потреб; 2) безпеки; 3) механізмів політичної участі; 4) контролю виборчого процесу; 5) позитивну/негативну оцінку виборчого процесу ззовні (громадськістю, міжнародним співробітництвом).

Сильними сторонами роботи є змістовний аналіз теоретико-концептуальних підходів до розуміння легітимності і національної безпеки та їх поєднання з офіційними державними безпековими документами, яке дало змогу автору визначити, що процеси електоральної/референдної легітимації влади, як процеси набуття виборними органами (політичними рішеннями) легітимності – є об'єктом безпекової політики держави. Автором були виокремлено та проаналізовано безпекові загрози у сфері електоральної (референдної) легітимації влади: загрози, що перешкоджають народному волевиявленню та унеможливають реалізацію народного суверенітету й легітимацію влади; загрози втручання третіх сторін (політична еліти, іноземні держави) у виборчі/референдні цикли із метою досягнення ними власних політичних цілей, що призводять до спотворення результатів виборів, негативно впливають на якісний склад представницьких органів влади (процес прийняття політичних рішень); загрози імітування демократичних процедур (виборів/референдумів) іноземними державами з метою анексії території України та утвердження і визнання їхньої влади міжнародною спільнотою. Також С.О. Опінко на основі

аналізу низки легітимаційних ризиків були висловлені відповідні рекомендації щодо проведення післявоєнних виборів (референдумів).

Теоретичне та практичне значення отриманих результатів.

Наукова значущість представленої С. О. Опінко дисертації визначається поглибленням концептуального та методологічного базису аналізу безпекових загроз електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України. Науково-практичні рекомендації запропоновані автором дозволяють удосконалити процес адміністрування виборчого (референдного) процесу в Прикордонні України; покращити безпекове середовище прикордонних регіонів України у відповідності до поточних політичних та інформаційних загроз; якісно оновити та переглянути підходи до реалізації регіональної політики держави. Результати дисертаційного дослідження, його висновки та рекомендації можуть бути використані широким колом суб'єктів: органами державної влади та посадовими особами; міжнародними та вітчизняними недержавними організаціями; закладами вищої освіти та науковими установами в процесі викладання навчальних дисциплін.

Структура та зміст дисертації, її завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення.

Специфіка проблем, що стали об'єктом дисертації С.О. Опінко, зумовили її логіку та структуру. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, поділених на 13 підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У вступі до дисертації обґрунтовано актуальність теми; розкрито ступінь дослідження проблеми; пояснюється зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження; окреслено застосовану для підготовки дослідження методологію; обґрунтовано наукову новизну отриманих результатів, їх теоретичне та прикладне значення; конкретизовано особистий внесок здобувача; представлено апробацію роботи, наукові публікації, структуру дослідження. У першому

розділі «Теоретико-методологічні засади дослідження» визначено методологічні підходи та теоретико-концептуальні основи дослідження безпекових явищ і легітимаційних процесів, а також здійснено аналіз теоретико-концептуальних засад дослідження Прикордоння. На особливу увагу заслуговує запропонована власна система критеріїв дослідження електорально/референдної легітимації влади в Прикордонні України національними меншинами, яка дала змогу автору комплексно здійснити аналіз центральної проблеми дисертаційного дослідження. У другому розділі «*Безпекові та легітимаційні аспекти інституційно-нормативного забезпечення виборчих і референдних процесів*» здійснено ґрунтовний аналіз особливостей забезпечення інституційно-нормативного забезпечення участі національних меншин Прикордоння України у виборчих і референдних процесах. Так, в роботі зазначається, що одним із найбільш дискусійних та складних питань є забезпечення політичного представництва національних меншин у виборних органах. Автор робить припущення, що під час післявоєнних виборів, політичні партії в Україні відновлять співробітництво з національними меншинами, оскільки така співпраця в інтересах обох сторін. Таким чином, репрезентація нацменшин Прикордоння буде залежати виключно від політичних партій та їх регіональних стратегій. С. О. Опінко також наголошує на необхідності убезпечення виборчих/референдних процесів від загроз політичного популізму, який, ймовірно, посилиться в Україні у післявоєнний період. У третьому розділі «*Безпекові легітимаційні виклики виборів і референдумів у Прикордонні України*» розглянуто та визначено регіональний інформаційний простір як інструмент зовнішньополітичного впливу держав Прикордоння та встановлено, що на нинішньому етапі держава не змогла достатньою мірою забезпечити інформаційний суверенітет в усіх прикордонних областях, а серед проблем інформаційної безпеки Прикордоння виокремлено: проблему «білих плям» в регіональному інформаційному просторі; поширення іноземного телерадіомовлення; відсутність інформаційної інтеграції національних меншин; популяризацію соціальних мереж та месенджерів як джерела інформації;

структуру регіонального медіаринку, який переважно контролюють представники регіональної політичної еліти. У четвертому розділі *Маніпулювання виборчими та референдними процесами в Прикордонні України як загроза національній безпеці*» окреслено та проаналізовано безпекові загрози маніпулювання народним волевиявленням національних меншин у прикордонних регіонах. Важливим складником забезпечення регіональної безпеки, на думку автора, є конструювання серед мешканців Прикордоння української національної та громадянської ідентичності, позитивна динаміка формування яких пов'язана із освітньою та мовною політиками. С.О. Опінко констатує, що каталізатором, як для громадянської, так і для національної консолідації українців стала зовнішня агресія проти України, а процес народного волевиявлення національних меншин перебуває під впливом іноземних держав. Зовнішнє втручання у виборчі/референдні процеси націлене на перебіг та результати голосування національних меншин, для чого використовують досить широкий арсенал прямих і непрямих методів втручання. Меншини Прикордоння є учасниками виборчих процесів, як в Україні, так і на своїй другій вітчизні, за таких умов місцеві біпатриди перебувають у полі не лише українських, але й іноземних ЗМІ, що позначається на політичних поглядах осіб. Для протидії загрозам, автор вказує на необхідність удосконалення вітчизняної етнополітики, політики ідентичностей та регіональну політику, збалансувати підходи регіональної безпекової політики. У дисертаційному дослідженні наявні ґрунтовні висновки до кожного розділу. Загальні висновки дисертації відображають чітко виконання поставлених у дисертації мети і завдань. Важливим здобутком автора є його узагальнення досліджуваної проблематики у численних додатках, які, з одного боку, деталізують досліджувану проблематику, а з іншого боку, є зручною візуалізацією багатьох аспектів проблеми, що вирішується автором у рамках проведеного дослідження.

Відзначимо багату джерельну базу дослідження (453 позиції у Списку використаних джерел), яка вказує на всебічне опрацювання автором як

нормативної бази, так і праць учених та емпіричного матеріалу, значна частина яких іноземними мовами.

Повнота викладу основних результатів дисертації в наукових виданнях.

Результати напрацювань С. О. Опінко викладені у трьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України (категорія «Б»). Додатково результати дисертаційного апробовані на міжнародних конференціях в Україні, Румунії.

Опубліковані наукові праці та рукопис дисертації достатньо повно відбивають результати проведеного С.О. Опінко наукового дослідження. Перелік опублікованих праць за темою дисертації відображає зміст роботи відповідно до вимог атестації кадрів вищої кваліфікації.

Зауваження та дискусійні питання дисертації.

Зауважимо, що предмет дослідження С.О. Опінко зумовлює низку дискусійних положень, які вимагають подальшого обговорення.

Попри безумовне позитивне враження від дисертаційного дослідження С.О. Опінко, вважаємо доцільним вказати на деякі притаманні йому дискусійні моменти.

По-перше, у тексті дисертаційного дослідження автором неодноразово згадується про історичні особливості регіонів Прикордоння та наголошується на їхньому історичному зв'язку з іноземними державами. На нашу думку, доцільним було б надати короткий ретроспективний аналіз історичних подій, що мали місце в досліджуваних регіонах. Це дало б змогу краще зрозуміти витоки та передумови сучасної політики іноземних держав щодо Прикордоння України.

По-друге, у підрозділі 1.2. автор кваліфікаційної роботи пропонує власну систему критеріїв та індикаторів електоральної (референдної) легітимації влади в Прикордонні України серед національних меншин (Додаток В). На нашу

думку, доцільно було б використати цю систему для проведення дослідження в межах одного розділу (підрозділу) кваліфікаційної роботи. Натомість автор досліджує різні критерії та індикатори в межах різних підрозділів (2.1, 2.2, 3.1, 4.2, 4.3), що знижує структурованість та логічність подачі матеріалу в кваліфікаційній роботі

По-третє, незважаючи на те, що С.О. Опінко активно використовує таблиці, рисунки та додатки у дисертаційному дослідженні, деякі відомості (етнічний склад населення Прикордоння (С. 47-48); результати аналізу реєстру «колаборантів» (С. 130-131) тощо) також було б доцільно візуалізувати в роботі.

По-четверте, на нашу думку, досліджуючи тематику етнічного сепаратизму в підрозділі 4.3, автору варто було б детальніше висвітлити цю проблему в інших державах, акцентуючи увагу на політиці іноземних урядів щодо протидії загрозі сепаратизму

Загальний висновок.

Проте зазначені зауваження та рекомендації не применшують роль і значення дисертації для політичної науки в Україні, яка формує позитивне враження своєю глибиною дослідження проблематики, алгоритмом викладу матеріалу та логікою його обґрунтування.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації С. О. Опінко мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачем наукових праць, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних загальнонаукових і конкретно-наукових методів дослідження.

Вважаємо, що представлена до захисту дисертація С.О. Опінко «Безпекові загрози електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України» є самостійним і оригінальним науковим дослідженням, яке містить раніше не захищені наукові положення, отримані автором нові науково обґрунтовані політологічні результати.

Дисертаційна робота С. О. Опінко «Безпекові загрози електоральної та референдної легітимації влади в Прикордонні України» відповідає галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки спеціальності 052 Політологія та «Вимогам до оформлення дисертації», затверджені Наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) та пунктам 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеню доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а Опінко Станіслав Олександрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент –

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова

Ірина МИЛОСЕРДНА

*Підпис к.п.н. доцента Ірини
Милосердної, завідувача
Ірини Милосердної*

